

број 20 | 2020

**ТРАНСПЛАНТАЦИЈА
НАЈВИСОК ЧИН НА
ХУМАНОСТ ВО
ЧОВЕШТВОТО**

**ГЛОБАЛИЗАЦИЈА
ИНТЕГРАЦИЈА
АСИМИЛАЦИЈА**

**КАМПИНГ,
ПРАЗНИК ЗА
СИТЕ СЕТИЛА**

**ОБРАЗОВНА
ПОЛИТИКА ПО
МЕРКА НА
СТУДЕНТИТЕ
РОМИ И
ПРОГРАМАТА
НА АВАЈА**

Рома Индекс е електронски весник на Здружението на граѓани „РОМАВЕРЗИТАС“.

Како гласило на Здружението, препознатлив лидер за поддршка и развој на проактивни и квалитетно едуцирани Роми, наша цел е да го информираме, едуцираме и забавуваме читателот за прашања од секојдневниот живот, поврзани со образованието, младите, ромскиот идентитет и актуелни теми и проблеми со кои се соочува општеството. Да информираме за успешни личности, но и да изградиме индивидуалци кои активно ќе бидат вклучени во процесите на креирање и донесување јавни политики на локално и на национално ниво.

Средствата за електронското списание Рома Индекс, како дел од проектот се обезбедени од Ромскиот образовен фонд (РЕФ) од Будимпешта.

Изнесените мислења и ставови во ова електронско списание не го одразуваат ставот на организацијата и донаторот.

За издавачот:

Здружение на граѓани „РОМАВЕРЗИТАС“
- ISSN 2545-4005

Проектен тим на Здружението на граѓани „РОМАВЕРЗИТАС“:

М-р Кристијан Ангелков, Менаџер
Надир Усеин, Асистент на проектот
Шенас Имер, Административен асистент на проектот
Селика Аљиџи, Заменик Финансиски офицер

Контакт:

Адреса: „11 октомври“ бр.8/1-2, 1000 Скопје
Телефон: 075/269 163
e-mail: office@romaversitas.org.mk

НОВИНАРСКИ ТИМ:

Одговорен уредник за Рома Индекс бр.20

ДАНИЕЛ ПЕТРОВСКИ,
Магистранд при Институт
за фолклор “Марко Цепенков”

ФАТИМЕ АБДУЛОВА,
студентка на психологија
на Филозовски факултет

АЈЏАН МАЛИКОСКА,
студентка на општа медицина
на Медицински факултет УКИМ

ФАТИМА САЛИ,
студентка на мастер студии
на Фармацевтскиот факултет

ТАЊА КРСТЕВСКА,
во тек постдимски студии Менаџирање на човечки
ресурси-Филозофски факултет-УКИМ- Скопје

ДЕНИС АРСЛАНОВСКИ, *графичка обработка*
дипломиран граф. инженер,
во тек постдипломски студии за Менаџмент со човечки ресурси

ИНФО

автор: Тања Крстевска

Здружението на граѓани Ромаверзитас, во рамки на проектот „Ромаверзитас - со поддршка за развој активизам кон еднаква интеграција и можности“, финансиски поддржан од Ромскиот образовен фонд (РЕФ) од Швајцарија, на почетокот на јули додели технички уреди - таблети на 25 студенти Роми за поддршка на нивниот образовен процес во текот на светската пандемија со COVID-19.

Очекувањата се, дека студентите и во овие услови на криза ќе постигнуваат подобри резултати и поуспешно ќе може да ги совладаат лавиринтите на образованието во ова време. Да се биде студент значи, пред се, да се биде ученик во процесот на учење и студирање а не само меморирање и повторување на празни нешта.

Проектниот тим и Студентската унија на Ромаверзитас со сите корисници на Ромаверзитас во блиска иднина координирано ќе настапува преку месечни работни средби и ќе повикува на вклучување во сите процеси каде што е потребен поголем активизам и поддршка од студентите.

Повеќе за изјавите на линкот во прилог:

- Линк од ромскиот портал [24 вакти](#)
- Линк од ромскиот портал [рома пресс](#)

[#Аваја](#), во пресрет на парламентарните избори 2020, на 26 јуни годинава испрати официјална покана до политичките партии на СДСМ, ВМРО-ДПМНЕ, ДУИ, АА, ДПА, НПР да изразат интерес за учество на јавните сослушувања помеѓу носителите на листите и ромските кандидатите за пратениците.

Покрај јавните сослушувања со носителите на листи и кандидатите Роми, [#Аваја](#) ќе организира централен настан, за кој веќе дел од политичките партии потврдија свое учество.

Дел од политичките партии ја прифатија поканата и изразија задоволство да учествуваат на јавните сослушувања, додека дел од политичките партии не прифатија. Јавните сослушувања ќе се одржат во неколку изборни единици до крајот на кампањата.

Во текот на следните денови [#Аваја](#) ќе излезе со повеќе информации околу сослушувањата. Целта е да се овозможи ромската заедница да ги слушне програмите и заложбите на партиите поврзани со ромските проблеми и предизвици од страна на носителите на листите и кандидатите за пратеници и да донесе информиран избор по сопствено убедување на 15 јули.

[#БидиХерој](#)

[#ГласајОдговорно](#)

[#ЗаштитиСе](#)

[#МојотГласТвојаДолжност](#)

ИНФО

автор: Тања Крстевска

Ќе има ли тројца парламентарци Роми во 2020?

Во пресрет на парламентарните избори кои ќе се одржат на 15 јули 2020, Ромалитико изготви две можни сценарија од кои, првото сценарио предвидува веројатност на избирање на кандидати Роми според резултатите без именување на министри, директори или други позиции во политичкиот систем. И второто сценарио каде што предвидено е матичните партии на кандидатите Роми да формираат Влада, односно првите двајца од матичните партии да бидат именувани во министри, директори или други позиции на политичкиот систем..

ПРОЧИТАЈ ПОВЕЌЕ

Советот на Европа ги повикува земјите членки подобро да ја учат историјата на Ромите

Препораката, усвоена од Комитетот на министри, тело кое ги претставува министрите за надворешни работи на пан-европската организација, по првпат ги повикува земјите-членки да ја интегрираат историјата на Ромите во програмите и воспитните материјали, се вели во соопштението за медиумите на Советот кој повикува на борба против „постојаниот анти-циганизам“ во Европа. Оваа препорака има цел да го зајакне разбирањето на фактот дека Ромите се составен дел на националното и европското општество и ја потенцира важноста на наставата за холокаустот извршен од Нацистите и нивните сојузници и други акти извршени против нив (ширум Европа).

ПРОЧИТАЈ ПОВЕЌЕ

Спасовски од Шуто Оризари: Една од нашите политики е квалитетно инклузивно образование за сите

Претседателот на Владата на Република Северна Македонија, Оливер Спасовски и заменик министерот за животна средина и просторно планирање, Јани Макрадули, на 01.07.2020 извршија увид во работите на училиштето „Браќа Рамиз и Хамид“ во Општина Шуто Оризари. Во изјавата за медиумите, премиерот Спасовски истакна дека Владата на Република Северна Македонија во изминатите три години покажа што значи вистинска грижа за сите граѓани подеднакво. Грижата за најмладите останува во врвот на приоритетите и на Општините и на Владата на РСМ.

ПРОЧИТАЈ ПОВЕЌЕ

Мисајловски: На Ромите во Македонија им се потребни подобри услови за живот

Владо Мисајловски заедно со министерот за внатрешни работи Наќе Чулев и кандидатитот за пратеник во ИЕ2 Бојан Стојаноски на 02.07 ги посетија граѓаните Роми од населба Даме Груев, општина Ѓорче Петров.

ПРОЧИТАЈ ПОВЕЌЕ

ТРАНСПЛАНТАЦИЈА

НАЈВИСОК ЧИН НА ХУМАНОСТ ВО ЧОВЕШТВОТО

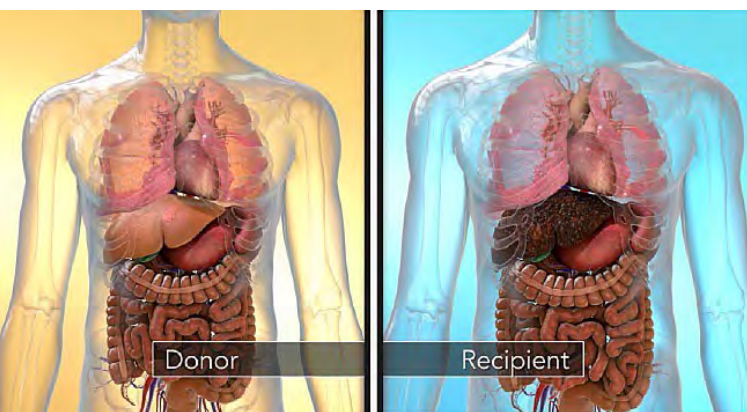
автор: Ајџан Маликоска

Еден од најбогатите и најмоќните бизнисмени Тани Кикињо Скарпа од Бразил, во 2013 година, објави дека ќе го погребва неговиот автомобил Бентли од милион американски долари за да може да го вози во задгробниот живот. Тој доби многу внимание од медиумите и беше сериозно критикуван од јавноста за екстравагантниот гест. На денот на погребот, ги поканил новинарите да го снимаат „погребот“ на неговиот автомобил. Како што автомобилот се спуштал во гробот, тој почнал да плаче и започнал емотивен говор, велејќи. «Луѓето ме осудуваат затоа што сакав да закопам милион долари Бентли. Всушност, повеќето луѓе закопуваат нешто многу повредно од мојот автомобил. Тие погребуваат срца, црн дроб, бели дробови, очи, бубрези. Ова е апсурдно. Многу луѓе чекаат за трансплантација, а сепак Вие закопувате здрави органи кои би можеле да спасат толку многу животи!»

Интересен заклучок кој, нели, сите не замислува. Листите на чекање за трансплантација на органи, секојдневно, во светски рамки, стануваат се подолги. За жал, ова се случува во земји со многу развиена кадаверична трансплантација.

Во Република Северна Македонија постои законска основа за трансплантација, дефинирана преку Законот за земање и пресадување делови од човечкото тело заради лекување. Во него се уредуваат условите под кои можат да се земаат, чуваат, обработуваат, разменуваат, пренесуваат и пресадуваат делови од човечкото тело (органи и ткива) од живи или умрени лица заради лекување, како и условите што треба да ги исполнуваат здравствениите установи што вршат работи на земање, чување, обработување, разменување, пренесување и пресадување делови од човечкото тело заради лекување.

„Орган или ткиво од телото на жив дарител може да се земе за пресадување исклучиво заради лекување на примателот и ако не постои соодветен орган или ткиво од умрено лице, освен во случај на пресадување на коскена срцевина. Пред земање на органи или ткива од жив дарител задолжително се преземаат соодветни медицински испитувања за да се изврши медицинска процена на резултатите од преземањето на медицинската интервенција, како и заради процена и намалување на физичките и психичките ризици по здравјето на дарителот. Орган или ткиво не смее да се земе ако постои ризик по животот или здравјето на дарителот“, – стои во законското решение.

Делови од телото на умрено лице можат да се земат заради пресадување откако со сигурност, врз основа на медицински критериуми и на пропишан начин, е утврдено дека настапила смртта кај тоа лице. Специфично е потенцирано дека лекар кој учествувал во лекувањето пред да настапи мозочна смрт, односно во утврдување на смртта на тоа лице, не може да зема и пресадува органи и ткива од умреното лице.

Зошто е важно донирањето?

Донирањето органи и ткива спасува луѓе од смрт и им ги преобразува животите. Еден дарител на органи и на ткива може да преобрази животи на 10 или повеќе луѓе. Некои луѓе умираат додека го чекаат пресадувањето. Други минуваат недели или месеци по болници, а некои по неколкупати во неделата патуваат до болницата и назад поради дијализа или други лекувања.

Зошто им е потребно пресадување на органи на

луѓето? Затоа што се многу болни или на умирање поради тоа што некој нивни орган престанал да работи. Во многу случаи и пресадувањето ткива може да спаси живот, затоа што го подобрува неговиот квалитет на живеење. Речиси секој човек може да дарува органи и ткива – нема старосна граница.

Како можете да станете донори на органи?

Постои можност да дарувате органи додека сте жив или да станете посмртен дарител на органи, ткива и клетки. Лицето кое сака да биде жив дарител мора да потпише изјава за согласност и да ја достави во писмена форма до избраниот матичен лекар. Со тоа лекарот го внесува во системот на електронски картички и го испраќа до Националниот координатор за трансплантација.

Делови од тело на умрено лице заради пресадување може да се земаат само доколку лицето додека било живо, писмено на образец за изјава за согласување, се изјаснило дека сака да бидат користени за пресадување. Изјавата за согласување се дава пред избраниот лекар кој во рок од 24 часа е должен да ја достави до Министерството за здравство, каде што се води евиденција на овие лица. На семејството на можниот дарител му се остава време да поразговара и да донесе одлука дали ќе биде направено дарувањето. Ако се согласат со дарувањето, дарувањето ќе биде потврдено со документација, како и тоа кои органи и ткива ќе бидат дарувани.

Што значи кадаверична трансплантација?

Поимот кадавер (cadaver) на латински значи мртво тело. Оттука, кадаверична трансплантација претставува постапка на пресадување органи од веќе починат пациент. Трансплантацијата на органи и ткива претставува медицинска постапка при која се вади органот/ткивото од едно тело и се трансплантира во друго (или во истото) за да се замени органот/ткивото кој е оштетен или недостасува од примачот, со функционален орган од донаторот. Трансплантацијата е прифатена и успешна метода низ целиот свет за лечење болни лица кај кои дошло до неповратно прекинување на функциите на органите. Прифатена е и како најефикасен начин на лекување при откажување (терминална инсуфициенција) на функционирање на бубрези, црн дроб, срце и други органи.

Може да се трансплантираат органите: срце, бубрези, црн дроб, бели дробови, панкреас, очи и црева, како и ткива во кои спаѓаат: коски, тетиви, корнеа, срцеви валвули, вени, раце и кожа. Срце, панкреас, желудник и рожница може да се пресадаат само од кадавери, а бубрези, црн дроб, црева, бели дробови може да се пресадаат и од живи луѓе. Трансплантација на коскена срцевина се прави од здрав жив донатор.

Трансплантацијата во светот

Во 2019 година, во светот се извршени 39.718 трансплантации – нов рекорд, седма година по ред. Секој ден, околу 80 луѓе примаат трансплантација на органи. Од нив, 62 отсто биле машки, односно 38 отсто женски лица.

Секоја година се вршат повеќе од милион трансплантации на ткиво.

Повеќе од 85.000 трансплантации на корнеа се извршени во 2018 година.

Според статистиката на одделението за трансплантација во рамки на Секторот за здравство и човечки услуги во САД, во текот на минатата година била извршена трансплантација на:

Бубрези 23.401

Црн дроб 8.896

Срце 3.552

Бели дробови 2.741

Бубрези/Панкреас 872

Панкреас 143

Црево 81

Срце/Бели дробови 45

Точно 90 % од возрасните во САД ја поддржуваат трансплантацијата а 60 % се веќе на листата на донатори на органи.

Трансплантацијата во нашата држава

Во РСМ, најзастапена е трансплантацијата на бубрези. Од вкупната бројка пациенти со мозочна смрт, само 20% се користат за дарување на органи и спасување на животи.

Според податоците добиени од анкетирани млади лица до 30 години, се покажало дека над 90 проценти од испитаниците би донирале и би прифатиле дониран орган за пресадување. Односно, 96,6% ја одобруваат трансплантацијата. Високи 91,5% од испитаниците се согласуваат да донираат органи за да спасат живот, додека 96,6% би прифатиле туѓ орган за да го спасат својот живот.

ГЛОБАЛИЗАЦИЈА – ИНТЕГРАЦИЈА – АСИМИЛАЦИЈА

автор: Даниел Петровски

Магистранд при Институт за фолклор “Марко Цепенков”

Глобални теории

Глобализацијата како процес на универзална политика, креирана за потиснување на традицијата наспроти модерното општество, создаде напација дека враќањето кон минатото може да ја уназади генерацијата и да ја направи несоодветна за сегашноста. Ако под поимот “народ” во минатото се мислеше на селската заедница, денес овој поим се толкува во контекстуални форми **модерен наспроти старомоден народ**. На балканските простори, оваа трансформација се создава кон средината на 20-тиот век, по Втората светска војна, најмногу поради индустријализацијата и напуштањето на стариот начин на живеење и миграциите село – град. Во тој процес, се создава внатрешен хабитус кој тежнее кон традицијата а сепак се навикнува на живеење во модерно општество каде моќници и глобалисти креираат форми и начин на функционирање во системот.

Чисто за да се разбере кон што целам, би го навел статусот на жената во македонското општество во однос на воспитувањето на децата и нејзиното вклучување во јавниот живот. По преселувањето од внатрешноста од Македонија (најмногу од селата) во градот Скопје, мажите работеа а жените чуваа деца. Но со процесот на индустријализација, потре-

бата од дополнителна финансиска помош во семејството, доведе и до отворање на детски градинки, како установи за чување на децата за жените да бидат послободни и да придонесат за економска стабилност. **По неколку години, преку учеството во финансирањето во семејство, се зголемуваат правата на жената во рамки на фамилијата и се формира друг вид трансформација која го негира патријархалното на сметка на заедничко донесување одлуки.**

Импликации на теоријата во пракса

Би продолжил за импликациите на глобализацијата врз ромското општество во однос на креирањето на идентитет, со фокус на ромскиот јазик. Имено, трансформацијата и преточувањето на глобалните концепти во ромското општество во Македонија се бележат многу подоцна од развојот на македонското етничко општество. Според моите антрополошки истражувања, се уште може да се најдат семејства кои се засноваат врз патријархализмот. Но, во суштина, од крајот на 90-те почнува процесот на трансформација кон модерниот систем. Моите податоци говорат дека таа промена се случува поради честата миграција во европските земји, зголемената свест за образование, форми-

рањето на општината Шуто Оризари, добивањето статус на еднаквост пред системот аисо тоа овозможување постојана, честа, дури и работна комуникација со не-ромското население и други причини.

Глобализацијата како процес бележи и влија-нија врз етничките особености. Така, на пример, народните песни стануваат комерцијализирани, семејствата повеќе не наликуваат на проши-рени големи задруги, се забележуваат градење нови станбени семејни објекти и други промени. Трансформација се бележи дури во материјалната култура. Пример, употребата на ромската носија се користи единствено за време на свадбите а ду-ховната култура станува формализирана наместо мултирелигиозна како во минатото. Во овој кон-текст би ги споменал дури и трансформациите во однос на општеството. Така бележиме честа и до-бра употребата на македонскиот јазик, зголемена свет за образование, поголема можност за демо-кратија, отпочнување на процеси за инклузија со општеството преку политички партии и невладин сектори и други промени.

Покрај трансформацијата, глобализација-та како процес придонесува и кон интеграција на сите општества што го голема мера го промени на-ционалистичкиот пристап и етноцентризмот, но истовремено би сакал да ги истакнам и негативни-те импликации врз помалите заедници како што е ромската а се однесуваат на етничките особености.

Губење на идентитет

Имено, познатиот антрополог Крис Браун вели дека креирањето и опстанокот на идентитетот кај народите е условено од неколку карактеристики, меѓу кои најважни се верувањето во заедничка историја и минато, територија на опстојување, ве-рувањето и практикувањето на митолошките осо-бености кои се преточуваат во обичаи, фолклор легенди, чувството за припадност и најважната одлика - народниот мајчин јазик.

Ако се анализираат наведените каракте-ристики во однос на примена и континуитет, може да се заклучи дека **трансформацијата од „народното“ кон „модерното“, поттик-нато од глобализација, придонесува кон де-струкција логиката на антропологот Браун.** Имено, историјата и минатото се материја која не толку лесно се докажува а единстве-но преку претпоставки се согледуваат доне-сените заклучоци и теоретизирања. Дури и во историските теории постои разединетост: Индија, Израел или Египет. Понатаму, не-мањето на територијална единица на ром-скиот народ доведува до создавање на кул-туролошки разлики внатре во заедницата и се создава чувство на поделби кои имаат им-пликации во следната карактеристика насо-чена кон верување на митологиите (обреди, легенди и фолклор). Ромскиот јазик како една од најважните карактеристики во себе-иден-тификација претставува најважен и прв при-оритет во идентитетот на заедницата. Иако и понатаму опстојува, за жал, од неодамна, е ставен во листата на УНЕСКО во групата на ја-зици кои можат да изумрат.

Опстојувањето на заедницата во системот на глобализација не може да се наслони само на чув-ството на припадност од неколку аспекти. Чувство-то за припадност е демократско и неприкосновено право на секој поединец и од тука следи и логиката

дека поединецот има право да се чувствува и како Американец или Русин. **Се поставува прашањето што не прави да се чувствуваме како Роми? Или друго прашање кој навидум ќе е контрадикторно на горенаведеното. Како да се чувствуваме Роми ако имаме дифузија во историското минато, ако имаме различна култура насекаде во светот а притоа немаме територија? Сите прашања водат кон еден единствен одговор а тоа е говорењето на мајчиниот ромски јазик!**

Ромскиот јазик – помалку или повеќе ром

Морам да напомена една феномен преку кој, свесно или несвесно, заедницата придонесува кон губење на таа единствена алка која ги поврзува сите Роми во светот. Подигнувањето на свеста за образованието и инклузијата со останатите не-Роми креираше недоверба во самиот хабитус и притоа, стравот од неприфаќањето од не-Ромите доведе интензивно да се говори македонски јазик, мислејќи дека тоа е модерно. **Во студентските кругови, дури и во елитните кругови, Ромите кои го говорат ромскиот јазик, употребуваат македонски јазик наместо мајчин ромски јазик. Интеграција во општеството е двостран меч. Од една страна, инклузија и стремеж кон еднаквост. Но, од друга страна, стихијна асимилација.** Во круговите помеѓу „елитата“ и помеѓу „народот“ постојат два различни ставови во однос на употребата на ромскиот јазик. Едните велат дека не си припадник на

ромска заедница ако не го говориш ромскиот јазик. Другите велат дека чувството на припадност е поважно од употребата на јазикот. Интересни ставови кои отвораат можности за дискусии. Мојот личен став оди во насока на „**помирвање**“ на страстите **помеѓу националистите и модерните идеолози**. Доколку константно се употребува германскиот јазик во секојдневната комуникација дури и дома, не значи дека си припадник на германската нација. Во ромските средини каде не се говори јазикот многу е важно да се согледа причината и развојот на употребата на јазикот. Тука би истакнал дека современата генерација нема да го знае мајчиниот јазик доколку тоа претходно, од колено на колено, не и било пренесено. Но, тука би застанал во одбрана на „**модерните идеолози**“.

Ако говориме дека изминатите генерации не ја пренесоа важната одлика за идентитетот, тоа не значи дека и понатаму треба да се браниме на таа теза и да не се преземе речиси ништо да не се изучи јазикот. **Помалку или повеќе Ром** не е условен од знаењето на јазикот но, условен е од желбата по слободна волја **“сакам или не сакам да го говорам, сакам или не сакам да го научам мајчиниот јазик”**.

Во процесот на глобализацијата каде многу јазици годишно изумираат, можно е и ромскиот јазик еден ден да изумре. Тогаш сите заедно ќе бидеме виновници. Ќе треба да ја преземеме одговорноста бидејќи јазикот ќе остане само во историските списи, чувството за припадност ќе нема со што да го храниме и ќе бидеме асимилирани како нација.

КАМПИНГ, ПРАЗНИК ЗА СИТЕ СЕТИЛА

автор: Фатиме Абдулова

Побегнете од урбаниот притисок, ставете го умот на пауза "Преживување" пакујте шаторот и трк в природа.

Поклонете се на законите на кој владеат во неа - минимизирајте ги законите кои владеат во рамките т.н.

општество, хиерархија, локална самоуправа - дри дри, јариња.

кога велам празник за сите сетила, мислам на ова :

Празник за очите, се празнува на следниот начин -

дозволете им на очите да се фокусираат на скулптурите извајани во кората на некое 300 годишно дрво,

ќе се одморите од гледање билборди со херои од али експрес како ветуваат дека ќе ја подзакрпат дупката во сокачето од горно маало.

да го видат хоризонтот, да видат во каква хармонија се бакнуваат облаците и брановите, да го видат светот обоен во спектарот на заоѓањето на сонцето.

да ја видат месечината како мудро ги чува нашите сншта, поштедете ги од гледање вести , серии кои траат

15 години и во нив се врткаат 15 реплики во сите можни комбинации.

кога станува збор за вкусот, верувајте ме дека што и да зготвите во природа ќе е барем 10 пати повкусно.

замислете каков празник е тоа , кога на шведската маса која или што ја приредила природата, ќе се најдат

пресно набрани малини , капини, боровинки, смокви дрсливи сливи и секако шумски јагоди , сето тоа for free,

кои за разлика од јагодите кои се 600 денари килограм, сите идентични во формата, големи колку јаболка имаат вкус

и тоа толку интензивен што те тераат да помислиш на детството. Пробајте да испечете тесто директно на жар (предходно

во огинот не горете ништо освен дрва, да е жарот чист) секој залак, свој универзум

Ако ги препознавате печурките вие сте среќен човек, истолчете пинџур во дрвен аван, ако во близина има бачило, сте го достигнале врвот,

земете сирење и кашкавал... мх..мх..мх.. зарем ова не е празник за вкусот !

после ова ќе ви опрости за сите тортури од секаква замрзната и инстант храна со чудно потекло.

кликни да го видеш видеото на youtube

Мирис - само што ќе пристигнете вдишете длабоко и ќе почувствувате виножито од мириси, кога ќе задува ветре чаевите околу вас ќе ви

испратат љубовна порака која се чита со носот. Бесценет е мирисот после летниот дожд, мирисот на реката, на морето, алгите,

на јагнињата, на живината.. на грижата од баба и дедо. нема повеќе да бидете приморани да го мирисате цганот и гарта од градот, од

запалините депонии кои мирисаат на самата смрт, од автомобилите со еко-2 чив ауспух издувува честички што те убедуваат дека супер се

живурка со половина капацитет на плуката.

Допир - штом пристигнете и вдишете длабоко следно нешто што треба да направите е да се соблечете боси, многу често урбаниот живот, не приморал

да останеме и по 12 часа спурени во скапите обувки, прошетајте низ тревата на некоја пољана, низ песокот на плажата, шлапкајте во водата и ќе

се чувствувате безгрижно. Дозволете сонцето на ве милува по лицето дур го пиете утринското кафе. На вас наврете било што, никој нема да ве смета за

глупак ако не ви е закопчано последното копче од кошулата, ако лептир машната ви е накривена или ако бундата од Чинчили ви е исфлекана со кавијар

пуштете ја кожата да дише

Слух - природата ја создава најсовершената музика (слушнете тука). Замислете бенд во кои бувот е басист, реката тапанар, ветрот гитарист, штурецот на виолина,

ластовичките пеат, всушност, тоа не е бенд туку оркестар со бесконечно многу изведувачи, истото може да се каже и за градот, со таа разлика

што сите инструменти се толку раптимани, што сакаш целиот свет да го ставиш на "mute".

Замислете ваква ситуација - изморени легнувате, се опуштате и таман потонувате во сон, пред влезот на зградата се паркира некој со колата

(што тато му ја купил за матура) ја става на repeat Пинк естрадата да му го тестира новото озвучување (што татко му го купил за првиот положен испит)

се вадите од кожа, нели ?!

И замислете ваква ситуација - влегувате в шатор, легнувате, се опуштате и го слушате жуборот на реката или бранувањето на морено, или звукот на црцорците ...

идила !

кога веќе сме кај спиењето морам да напоменам дека, разликата помеѓу излет и кампинг е тоа што , кампингот е со " **full pansion** " т.е. треба барем една

вечер да престојуваш во хотелот со бесконечно многу ѕвезди , што за возврат (ако си добар гостин се разбира) добиваш благодарност од сетилата.

после секое време поминато во природа не заборавajte да ја оставите природата во својата првобитна состојба, така како што сте ја нашле.

Уживајте во кампувањето

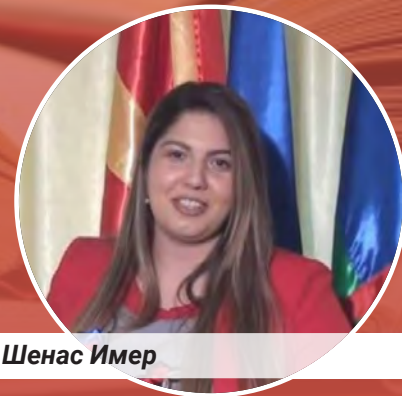
ОБРАЗОВНА ПОЛИТИКА ПО МЕРКА НА СТУДЕНТИТЕ РОМИ И ПРОГРАМАТА НА АВАЈА

автор: Фатима Сали

Образованието е пасош кон иднината. Нели, утешенијата припаѓа на оние кои денес се подготвуваат за тоа. Во образованието сите се еднакви - млади, стари, црни или бели, Роми или не Роми. Или тоа е само реченица која се користи во новинарски обработки на теми со наслов „Образование“. Ајде да се задржиме малку на генералната слика за образованието во нашата држава. Што е тоа што го прави поразлично од другите земји? Кои се тие предности и недостатоци? Кои чекори се превземени од државата за различностите и еднаквоста во образовниот процес? Што иницијативи покренa ромската заедница?

„Образовниот систем во Република Северна Македонија ги рефлектира потребите на општеството за едукативна, научна и постојана улога на образованието и науката за економски, социјален, технолошки и културен развој на општеството како целина. Како резултат на тоа, Министерството за образование и наука го олеснува континуираниот развој на системот на образование, морално образование и наука во државата“ - се вели во истражување спроведено од страна на ЕАСЕА (national policies platform). Но дали навистина е така? Дали МОН го олеснува континуираниот развој на системот на образование? Дали се грижи за развојот на општеството како целина или етничката интеграција? Има ли еднаков пристап на сите во образованието?

Недостатокот на внимание и поддршка за етничките групи е најголемиот предизвик за обезбедување еднаков пристап до образованието. Како резултат на тоа, образованието во Северна Македонија е постојан извор на етнички тензии и политички контроверзии. Ќе се задржиме на два круцијални поими, односно уписната политика и наставниците Роми и ромскиот јазик застапен во програмата.

Шенас Имер

Здружението на граѓани Ромаверзитас помага при трансферот на лица од средно во високо образование. Според Шенас Имер, административен асистент во Ромаверзитас, ова Здружение работи со матуранти околу планирање на кариерата и советување. На тој начин, одблиску се запознава со преференциите на матурантите Роми. Исто така се прават и истражувања за да се дознаат нивните желби дали ќе продолжат со високо образование или ќе бидат активни баратели на пазарот на труд.

„Како Ромаверзитас ги охрабруваме сите матуранти да го продолжат своето образование и да зачекорат кон вратите на високото образование. Го следиме процесот при упис во високото образование. Наш совет е секој матурант да си ја одреди целта во животот, да си постави една скала и да чекори по таа скала, бидејќи чувството кога се постигнува врвот на успехот е прекрасен и возбудлив момент. Секако дека додека се чекорат скалите не е лесно, затоа што постојат предизвици и потешкотии. Тоа нека биде поттик за поголема мотивација за успех. Без предизвик и потешкотија нема успеси“, додава Имер.

Здружението помага во личниот развој и активизам на студентите. Нуди менторство за сите студенти во прва година кои студираат на државни или приватни универзитети, организира работилници, семинари, зимски и летни школи за студентите, зголемување на вештини, развивање и надградување за да бидат активни и успешни на пазарот на трудот. Секој студент се зачленува и во е-ромаверзитас.

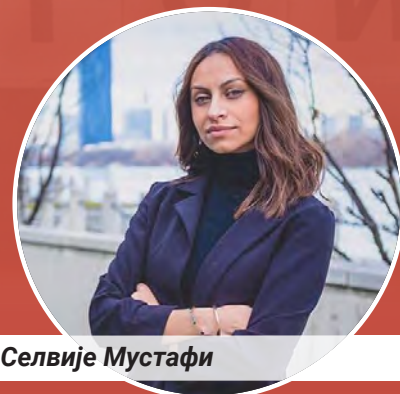
EDUCATION

За Селвије Мустафи, студент на магистерски студии на Универзитетот на ЈугоИсточна Европа-дипломатија и член на националниот тим на АВАЈА, многу време се зборува за наставници Роми и ромскиот јазик, но тоа останува само теорија, без видлив напредок и успех.

„Факт е дека и покрај тоа што во нашата држава бројот на дипломирани наставници Роми е многу зголемен во последнава деценија, сепак од најразлични причини добар дел од нив, се уште, се невработени и поради тоа се принудени да аплицираат за работни места неповрзани со нивната струка. Мислам дека навистина е потребно да го активираме и овој приоритет меѓу другите, да се стави на агендата на колективни барања и да се застапува што е можно поскоро. Пред две години, кога почна да се зборува за темата ромски јазик, како студенти зборувавме дека треба да се отвори и воведи катедра по ромски јазик на Филолошкиот (и Педагошкиот) факултет во Скопје, каде ромскиот јазик досега го имаше само како изборен предмет“, вели Мустафи.

Таа, како дел од движењето АВАЈА, потенцира дека и покрај изготвената програма и документи за воведување задолжителни часови по ромски јазик секаде каде што живее ромско население и вработување на наставници Роми, дека може да се застапува и прашањето околу отворање катедра по ромски јазик. Покрај заедницата, според Мустафи, за овие барања гласот треба да го кренат и функционерите Роми, кои со засукани ракави, посериозно ќе се вклучат во решавање на овој приоритет и да се видат резултатите.

Образованието е моќ. Можеби порано бројот на образовани Роми бил помал и тука може да се опфатат повеќе аспекти во однос на квалитетот и професионалноста од страна на образовните институции кои „вложуваат“ во ромската заедница, како и компетентноста и квалитетот на Ромите кои досега биле вклучени во процесот на носење образовни политики за ромската заедница. Денес,

Селвије Мустафи

работите стојат поинаку. Бројот на дипломирани Роми се повеќе и повеќе се зголемува и тоа доведува до една „маса“ интелигенти луѓе способни да ги воочат недостатоците во меѓуетничката интеграција, да се заложат и донесат промена барем на едно повисоко ниво во споредба со претходно.

Што се однесува до основните елементи кои ја сочинуваат една етничка заедница, како што се јазикот и директниот пристап и поврзаност со својот народ, е еден клучен елемент кој треба да се развива и унапреди. Верувам дека може тоа да се постигне преку различни стратегии. Ромите помагаат за Ромите. Да, така и треба, меѓутоа потребна е поддршка и од неРоми за да можат одредени работи да се променат. Сржта на функционирањето на ромската заедница се наоѓа во рацете на ромската заедница и тоа треба да се прифати како основен елемент за подигнување на свеста на својот народ. Тоа го прават Ромаверзитас и Аваја. Воведуваат различни нивоа на функционирање каде што за секое ниво се застапува барем една основна единица која понатаму од нејзиното остварување ќе отвори ново прашање кое ќе носи нови предизвици. Главен фактор кој може да ги опфати и деградира корените на проблемите кои се јавуваат во образовниот процес, како прво и основно, се самите лица вклучени во образованието - ученици и студенти. Дефинирањето на проблемите и нивно јасно и гласно претставување ќе донесе низа настани кои ќе ја определат целта што треба да се постигне.

Ромаверзитас започна во август 2001 година како модел на неформално образование, наменет за студенти Роми кои студираат на додипломски студии во универзитетите во Република Македонија. Ромаверзитас од програма на Фондација Отворено општество - Македонија (ФООМ) премина во Здружение на граѓани „РОМАВЕРЗИТАС“ од Август 2015 година, финансиран од Ромскиот образовен фонд (РЕФ) од Будимпешта.

Визија на Здружението на граѓани „РОМАВЕРЗИТАС“

РОМАВЕРЗИТАС е граѓанска организација која е препознатлив лидер за поддршка и развој на проактивни и квалитетно едуцирани Роми, кои ја застапуваат ромската заедница и се активно вклучени во процесите на креирање и донесување на јавни политики на локално и национално ниво.

Мисија на Здружението на граѓани „РОМАВЕРЗИТАС“

РОМАВЕРЗИТАС е граѓанска организација која активно работи за зајакнување на личните и академските капацитети на средношколците, студентите и младите Роми во Република Македонија, преку обезбедување на академска и неформална поддршка, како и поддршка за личен развој.

Цели на проектот „Ромаверзитас - со поддршка и развој кон лични и колективни еднакви пристапи и можности“:

- Да се зголеми вклученоста и квалитетот во вклучувањето на матурантите Роми на додипломски студии во универзитетите во Република Македонија;
- Да се поддржат студентите Роми на додипломски студии во одржливоста на нивните студии, нивниот премин во следен семестар, нивните академски постигнувања и нивното навремено дипломирање;
- Да се поддржи личниот и професионалниот развој на студентите Роми на додипломски и постдипломски студии, и РОМАВЕРЗИТАС Алумни;
- Да се поттикне и поддржи формирање на мрежа на млади Роми, како и нивно учество и активизам во сферата на високото образование;
- Да се поттикне и поддржи зајанувањето на ромскиот идентитет на корисниците на проектот.

Средствата за електронското списание Рома Индекс, како дел од проектот, се обезбедени од Ромскиот образовен фонд (РЕФ) од Будимпешта.

